

Andrzej Prusek, prof. dr hab.
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

<https://doi.org/10.26366/PTE.ZG.2017.88>

Strategiczne wyzwania Polski w pokryzysowych uwarunkowaniach rozwoju

Streszczenie

W artykule przedstawione zostały strategiczne wyzwania rozwojowe Polski ukształtowane w okresie transformacji systemowej i w okresie pokryzysowym, które blokują dalszy jej rozwój społeczno-ekonomiczny. Tylko sprostanie tym wyzwaniom stwarza Polsce szanse na przezwycięzenie pułapki średniego rozwoju (dochodu), która blokuje dalszy zrównoważony rozwój kraju. Szanse te wygenerować może wdrożenie nowych kierunków rozwoju tj.: reindustrializacji, proinnowacyjnych zmian strukturalnych w gospodarce, udomowienia banków, stworzenie narodowych innowacyjnych i konkurencyjnych specjalizacji gospodarczych, wykreowanie polskich prywatnych championów, konkurencyjnych w skali europejskiej i światowej oraz wzmocnienie aktywności polskiego sektora prywatnego w inwestycjach rozwojowych.

Słowa kluczowe: strategiczne wyzwania rozwojowe, pułapka średniego rozwoju, nowe kierunki rozwoju Polski

Poland's strategic development challenges in the post-crisis development conditions

Abstract

The paper addresses Poland's strategic development challenges formed in the transition and in the post-crisis period, which block further socio-economic development. Only by meeting these challenges, it will be possible to overcome the medium development trap, which blocks Poland's further sustainable development. These possibilities can be generated by the implementation of strategies and development programs: re-industrialization, pro-innovative structural changes in the economy, domestication of banks, creation of national innovative and competitive economic specializations, creation of Polish private champions that are competitive on the European and the global scale as well as by the engagement of the Polish private sector in development investments.

Keys words: strategic development challenges, medium development trap, new directions of development in Poland

JEL CODE: O38, O40

Wstęp

Celem pracy jest naświetlenie strategicznych wyzwań rozwojowych Polski, do których winna się dostosować jeśli chce wyrwać się pułapki średniego rozwoju i dochodu, a tym samym przyspieszyć procesy realnej konwergencji z krajami strefy euro.

Wyzwania rozwojowe są to obiektywne, czyli niezależne od woli człowieka, tendencje społeczno-kulturowe, techniczne i gospodarcze generowane w skali światowej, sprostanie którym przez państwa oraz funkcjonujące w nich podmioty gospodarcze i społeczne stwarza im szanse na osiągnięcie wysokiego poziomu konkurencyjności międzynarodowej, a w konsekwencji również wysokiego standardu życia społeczeństwa. Celem strategii rozwoju państw jest dostosowanie do tych wyzwań, gdyż tylko wtedy możliwy jest ich długofalowy rozwój gospodarczy i społeczny. Zdolność i umiejętność dostosowywania się krajów do globalnych wyzwań rozwojowych uzależniona jest od wielu uwarunkowań. Do nich zaliczyć należy przede wszystkim: model realizowanej polityki społeczno-ekonomicznej, programowanie

rozwoju, wspieranie rozwoju demograficznego i kapitału ludzkiego oraz proinnowacyjnych przekształceń strukturalnych w gospodarce.

Światowy kryzys udowodnił, że dotychczas funkcjonujący model neoliberalnego kapitalizmu spekulacyjnego jest szkodliwy zarówno dla społeczeństwa jak i dla samego kapitalizmu i dlatego musi zostać odrzucony (Prusek 2010; Kołodko 2010; Kowalik 2010; Żyżyński 2010). Doświadczenia pokryzysowe jednoznacznie wskazują na to, że wyzwań tych nie można pozostawić samej sile mechanizmów rynkowych i nieokiełznanej konkurencji geopolitycznej mocarstw światowych. Samodzielne działanie mechanizmów rynkowych nie rozwiązuje problemów przyszłości i nie jest w stanie sprostać wyzwaniom rozwojowym ludzkości, w tym zwłaszcza polaryzacji dochodowej społeczeństw światowych, które jednoznacznie wskazał T. Piketty (2015). Nasilające się napięcia mogą doprowadzić do konfliktu cywilizacji, co może się okazać naszym ostatnim i całkowicie wyniszczającym starciem (Sachs 2007).

Społeczna nauka Kościoła w Encyklice Jana Pawła II „*Sollicitudo rei socialis*” słusznie piętnuje mechanizmy ekonomiczne, finansowe i społeczne, które „umacniają stan bogactwa jednych i ubóstwa drugich”. Mechanizmy te stworzone przez kraje rozwinięte „sprzyjają interesom tych, którzy nimi manewrują, a doprowadzają do zdławienia i uzależnienia gospodarki krajów słabiej rozwiniętych.” (Jan Paweł II, 1987). W encyklice „*Caritas in veritate*” – „*Miłość w prawdzie*” papież Benedykt XVI trafnie stwierdza, że o rozwiązywanie problemów społecznych czyli osiąganie dobra wspólnego powinna się troszczyć przede wszystkim wspólnota polityczna. Dlatego przyczyną poważnego braku równowagi jest oddzielenie działalności ekonomicznej, do której należałoby wytwarzanie bogactw, od działalności politycznej, do której należałoby osiąganie sprawiedliwości przez redystrybucję dóbr. Tego typu ideologią, która przyniosła olbrzymie koszty społeczne, w skali światowej, jest neoliberalizm, jako skrajna apologetyka zysku za wszelką cenę, bez liczenia się z wymogami etycznymi i człowiekiem. Prawda rozwoju tkwi w jego integralności: jeśli nie ogarnia całego człowieka i każdego człowieka, rozwój nie jest prawdziwym rozwojem” (Benedykt XVI 2009, s.16). Światowy kryzys ekonomiczny wykazał decydującą rolę państwa w zakresie naprawiania obiektywnych i subiektywnych dysfunkcji gospodarki rynkowej typu neoliberalnego i dlatego, na nowo trzeba rozważyć pozycję sektora publicznego w gospodarce rynkowej, aby skutecznie stawić czoło wyzwaniom współczesnego świata (Benedykt XVI 2009, s. 27).

Współistnienie mechanizmów rynkowych i świadomego oddziaływania państwa na funkcjonowanie gospodarki i życia społecznego jest po kryzysie standardem nowoczesnego państwa oraz jego polityki rozwoju. Uważam, że na drodze poszukiwania wyższej racjonalności i efektywności modeli funkcjonowania państwa musimy bazować na racjonalnym pragmatyzmie a odrzucić dogmatyzm rynkowy. Obecny kryzys finansowo-ekonomiczny jest równocześnie kryzysem demokracji, która przegrała z chciwością rynków finansowych i globalnych korporacji, które „wyrwały się” spod wszelkiej kontroli publicznej i podporządkowały sobie polityków czyli stworzyły system oligarchiczny.

Dla przezwyciężenia współczesnego kryzysu konieczne jest nakierowanie nowej polityki rozwoju na myślenie w kategoriach ładu i racjonalności społecznej i ekonomicznej, na której opiera się koncepcja ordoliberalna i społecznej, inkluzyjnej gospodarki rynkowej. Realizacja tej koncepcji rozwoju wymaga nowego ładu społeczno-ekonomicznego oraz zasadniczego wzmocnienia siły państwa i jego instytucji, które winny być fundamentem nowych instytucjonalnych warunków gospodarowania i posiadać przewagę nad rynkami finansowymi (Mączyńska, Pysz 2014). Joseph Stiglitz wskazuje, że nierówności są jednym z czynników marnotrawstwa potencjału rozwojowego i sprzyjają stopniowemu uzależnianiu się państw od kapitału (Stiglitz 2013).

Nauki ekonomiczne i społeczne sprecyzowały kierunki niezbędnych zmian systemowych warunkujących osiągnięcie tego nowego ładu społeczno-ekonomicznego w skali globalnej, natomiast brakuje woli i działań wdrożeniowych tych rozwiązań przez sfery decyzyjno-

polityczne, z uwagi na system oligarchiczny dominujący nadal w czołowych państwach świata.

Megawyzwania rozwojowe Polski w warunkach pokryzysowych

Fundamentalną przyczyną narastania barier, a jednocześnie wyzwań rozwojowych Polski był i jest narzucony nam przez Zachód neoliberalny model transformacji społeczno-ekonomicznej, korzystny dla Zachodu a dla Polski bardzo bolesny i generujący duże problemy. Ten model, bazujący na założeniach konsensusu waszyngtońskiego, doprowadził do ukształtowania się obecnych barier rozwojowych Polski, które w okresie pokryzysowym musimy przełamać aby wyjść z pułapki średniego rozwoju i dochodu.

Neoliberalny plan transformacji stał w zasadniczej sprzeczności z Konstytucją RP, która stanowi, że: „Społeczna gospodarka rynkowa oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych stanowi podstawę ustroju gospodarczego” (*Konstytucja RP 1997, Art.20*). Podobna sprzeczność dotyczy Art. 2 Konstytucji, który głosi, że: „Rzeczypospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej.” Ten punkt stoi w rażącej sprzeczności z polaryzacją dochodowo-majątkową polskiego społeczeństwa oraz wieloletnim wysokim bezrobociem i dużą migracją zarobkową młodego i wykształconego pokolenia Polaków. Trudno też uznać, że model ten kieruje się zasadą zrównoważonego rozwoju, o której mówi Art. 5 naszej Konstytucji.

W neoliberalnym modelu funkcjonowania gospodarki polskie państwo traktowane było instrumentalnie przez sektor prywatny, a zwłaszcza kapitał zagraniczny i oligarchię finansowo-korporacyjną. Tymczasem sprawne i niezależne od oligarchii finansowo-korporacyjnej państwo typu ordoliberalnego jest niezbędne dla dobrego funkcjonowania inkluzyjnej gospodarki. Z drugiej strony, samodzielnie funkcjonująca prywatna gospodarka, z dużym udziałem sektorów innowacyjnych, przez swoją wysoką efektywność jest potrzebna dla wzmacniania siły demokratycznego państwa (Wilkin 2008). Tak więc, między nowoczesną gospodarką rynkową a państwem winna istnieć swoista równowaga i sprzężenie zwrotne, które są niezbędnymi warunkami efektywności ich działania. W tym modelu konieczne jest przestrzeganie zasady samofinansowania się prywatnych podmiotów gospodarczych i odrzucenie możliwości ich dotowania z pieniędzy podatników. Nieakceptowalne są neoliberalne praktyki sektora prywatnego polegające na prywatyzacji dochodów publicznych i nacjonalizacji swoich strat.

Głównym mega wyzwaniem rozwojowym Polski jest przezwyciężenie zespołu wzajemnie sprzężonych barier rozwojowych dotyczących demografii, rynku pracy oraz polaryzacji dochodowej i majątkowej społeczeństwa, a mianowicie (Prusek 2012, s. 51–63):

- bariery demograficznej związanej ze spadkiem ludności Polski, ujemnym przyrostem naturalnym, starzeniem się społeczeństwa, niskim poziomem aktywności zawodowej, dużą migracją zarobkową młodych wykształconych obywateli za granicę, do krajów UE 15. Ta bariera dotyczy w szczególności młode pokolenie Polaków, którzy nie mając satysfakcjonującej ich pracy i płacy nie mogą sobie kupić mieszkania i założyć rodziny, co w konsekwencji powoduje ujemny przyrost naturalny i dalszy łańcuch negatywnych następstw społeczno-ekonomicznych.
- bariery dochodowo-majątkowej wynikającej z rażąco niskiego poziomu płac w stosunku do analogicznych pod względem charakteru i wydajności miejsc pracy w krajach UE 15 oraz z dużej polaryzacji majątkowej w polskim społeczeństwie, która osłabia dynamikę rozwoju gospodarczego i stymuluje emigrację zarobkową młodego pokolenia i drenaż mózgów,
- bariery strukturalnej wynikającej z deindustrializacji polskiej gospodarki i jej negatywnych następstw społecznych i ekonomicznych.

Bariera demograficzna może spowodować zmniejszenie liczby ludności Polski do 2020 roku do poziomu 35 mln osób, a do 2050 roku do 25 –30 mln osób. Oznaczało by to spadek potencjalnego PKB, spadek popytu i dochodów sektora publicznego oraz stopniowy upadek systemu emerytalnego. W przypadku zwiększenia się dynamiki emigracji zarobkowej, która ma w coraz większym stopniu charakter emigracji trwałej, dynamika regresu demograficznego może ulec zwiększeniu.

Bariera braku wysoko wydajnych i dobrze opłacanych miejsc pracy oraz wzrost bezrobocia w Polsce był naturalną konsekwencją źle prowadzonych procesów deindustrializacji i prywatyzacji polskiej gospodarki (Prusek 2005). W jej wyniku udział przemysłu w PKB spadł z 53% w 1985 roku do poziomu około 20 % obecnie, mimo dużego napływu BIZ. Deindustrializacja spowodowała jednocześnie utratę ponad 3 mln miejsc pracy w Polsce, których nie były w stanie zrekompensować napływ BIZ oraz rozwój sektora MŚP. Ważny był również spadek dochodów budżetu państwa z tytułu podatków oraz dywidendy z państwowych przedsiębiorstw. W konsekwencji nastąpił znaczny spadek dochodów realnych sektora publicznego z tytułu podatków CIT i PIT oraz dywidendy, który uniemożliwia mu wykonywanie określonych funkcji społecznych, gospodarczych i ekologicznych.

Podzielałam pogląd A. Karpińskiego, że deindustrializacja w Polsce była, przedwczesna, ekonomicznie nieuzasadniona i szkodliwa dla dynamiki gospodarczej, a zwłaszcza rynku pracy. Deindustrializację należy uznać za największy błąd strategiczny polskiej transformacji (Karpiński 2003; Karpiński, Paradysz, Soroka, Żółtkowski 2015). Drugim poważnym błędem było zaniechanie restrukturyzacji państwowych przedsiębiorstw mających szansę na uzyskanie konkurencyjności międzynarodowej i ich nieekwiwalentna wyprzedaż kapitałowi zagranicznemu zamiast upodmiotowienia polskiego społeczeństwa.

Bariera dochodowo-majątkowa w Polsce została spowodowana urzędowym czyli administracyjnym podniesieniem cen na środki produkcji w ramach tzw. reformy cen zaopatrzeniowych w 1990 roku i jednoczesnym skrajnie niesymetrycznie niskim wzrostem płac i zablokowaniem ich wzrostu, najpierw przez tzw. popiwek czyli niezgodny logiką rynkową podatek od wzrostu tzw. ponadnormatywnych wynagrodzeń, a następnie przez nad restrykcyjną politykę antyinflacyjną (Prusek 2009).

Z tych przyczyn prowadzona w okresie transformacji polityka pieniężna miała charakter tzw. poprawności instrumentalnej czyli stosującej teoretycznie właściwe instrumenty w skrajnie nieracjonalnej i nierynkowej sytuacji płacowo-dochodowej przy najwyższych w świecie stopach procentowych kredytu, które skutecznie hamowały rozwój gospodarczy i przedsiębiorczość. Zwalczała ona zatem nie normalną inflację lecz urzędową czyli dostosowawczą, czyli zarazem wzrost płac i dostosowanie ich do poziomu cen i płac europejskich. Tym samym utrzymywała ona globalną nierównowagę między popytem i podażą, hamowała rozwój gospodarczy i tworzenie nowych miejsc pracy, generowała bezrobocie, a zatem była pozbawiona racjonalności ekonomicznej i społecznej.

W okresie transformacji systemowej zaprzepaszczono szansę stopniowego, corocznego indeksowania płacy minimalnej oraz płac dostosowującego je do poziomu płac w UE. Stąd też, mimo administracyjnego dostosowania cen na środki produkcji w Polsce do cen rynku światowego poziom i struktura płac nie zostały równolegle uregulowane i dlatego w sposób drastyczny odbiegają od analogicznych poziomów i struktur w krajach UE –15. Dlatego też przeciętny poziom płac w Polsce w ciągu 25 lat transformacji nie osiągnął jeszcze nawet średniej UE. Polityka ta utrwaliła także nieracjonalny poziom i strukturę płac, a zatem zniekształca rzeczywisty poziom społecznej produktywności pracy w Polsce.

Bariera rozwojowa wynikająca z ogromnego rozwarstwienia dochodów w polskim społeczeństwie powoduje to, że wg raportów OECD Polska jest państwem o największym rozwarstwieniu płacowym w UE. Oznacza to, że w Polsce mieliśmy do czynienia ze najbardziej restrykcyjnym modelem neoliberalnym w Europie, co rodziło równocześnie największe nega-

tywne konsekwencje społeczne. Po drugie w okresie transformacji w Polsce nastąpił znaczny wzrost wydajności pracy, który nie został ekwiwalentnie uwzględniony we wzroście płac. Ten kapitalistyczny wyzysk pracowników, zwłaszcza tzw. salariatatu i prekariatatu istnieje nadal.

Drugim mega wyzwaniem rozwojowym Polski jest konieczność zwiększenia dynamiki rozwoju gospodarczego i społecznego zapewniającej możliwości szybkiej spójności gospodarczej nie tylko ze średnią unijną, ale również z krajami strefy euro oraz przewyższenia pułapki średniego rozwoju. Znaleźliśmy się w tej pułapce, gdyż nie nastąpiła w Polsce endogeniczna, proinnowacyjna restrukturyzacja gospodarki i nie zbudowano GOW. Natomiast dynamiczne procesy nieekwiwalentnej prywatyzacji polskich przedsiębiorstw oraz napływ BIZ, korzystających szeroko z preferencji podatkowych w SSE, spowodowały zdominowanie polskiej gospodarki przez kapitał zagraniczny. Polska stała się w ten sposób gospodarką zależną, typu neokolonialnego, z której więcej kapitału z niej wypływa niż przychodzi, łącznie z pomocą unijną (*Plan M. Morawieckiego 2016*).

Trzecim mega wyzwaniem rozwojowym jest także konieczność rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego, który jest czynnikiem decydującym o rozwoju w dłuższym okresie czasu. Określa je głównie poziom wykształcenia społeczeństwa i jego umiejętność współdziałania. W tym zakresie odbiegamy in minus od standardów europejskich w zakresie jakościowym. Jest to wyzwanie rozwojowe warunkujące awans cywilizacyjny społeczeństwa oraz wdrażanie postępu technicznego, ekonomicznego, organizacyjnego, prawnego i społecznego.

Czwartym mega wyzwaniem rozwojowym Polski jest konieczność zasadniczego wzmocnienia dochodów sektora publicznego, aby był on w stanie realizować konstytucyjnie określone funkcje społeczne, gospodarcze, obronne i ekologiczne. Jedyne racjonalne rozwiązanie musi polegać na wprowadzeniu wyższego i progresywnego opodatkowania firm, zwłaszcza sektora finansowego, i bogatszych warstw społeczeństwa, zwiększenie ściągalności podatków oraz repolonizacja sektora finansowego.

Piątym mega wyzwaniem rozwojowym Polski, jest konieczność rozwiązania zadłużenia finansów sektora publicznego oraz zmniejszenia wysokich kosztów jego obsługi, które są konsekwencją realizacji neoliberalnego modelu rozwoju. Wysoki poziom tych zadłużeń grozi destabilizacją finansów publicznych i drastycznymi cięciami w przypadku przekroczenia ustawowo określonych granic zadłużenia, a zatem również destabilizacją społeczną. Przełamanie tych barier finansowych może zostać zrealizowane bez napięć społecznych i w sposób trwały, tylko przyjmując socjaldemokratyczne instrumenty równoważenia finansów publicznych, a nie neoliberalne rozwiązania, które przerzucają koszty tych dostosowań na biedniejszą część społeczeństwa.

W warunkach ukształtowanych przez neoliberalną transformację państwo polskie i jego polska gospodarka, a nie gospodarka w Polsce, wymaga zasadniczego wzmocnienia ekonomicznego, tak aby mogły przewyższyć te bariery a państwo było zdolne do realizowania swych konstytucyjnie określonych funkcji. Konieczna jest zatem sanacja polskiej gospodarki, jej proinnowacyjna restrukturyzacja i zwiększenie udziału sektora publicznego w dochodach płynących z jej funkcjonowania. Niezbędne jest również podniesienie sprawności funkcjonowania państwa.

Szanse rozwojowe Polski w warunkach pokryzysowych

Uważam, że jedyną szansą rozwojową Polski w pokryzysowych warunkach konieczne jest opracowanie i wdrożenie sterowanej przez państwo strategii rozwoju. Ta strategia zmiany sterowanej winna mieć na celu stworzenie innowacyjnych narodowych specjalizacji gospodarczych konkurencyjnych na rynkach światowych. Jest to możliwe tylko przy aktywnym udziale prywatnego sektora przedsiębiorstw, które winny preferować endogeniczne i proin-

nowacyjne przekształcenia strukturalne swoich przedsiębiorstw, przy wsparciu publicznym, tj. unijnym i krajowym.

Dlatego szanse rozwoju dać może Polsce tylko scenariusz sterowanych przez państwo endogenicznych i proinnowacyjnych przekształceń strukturalnych wspartych przez kapitał krajowy i zagraniczny. Scenariusz zmiany sterowanej zakłada wzmocnienie pozycji państwa tak aby mogło ono realizować swoje konstytucyjnie określone funkcje społeczne i gospodarcze, aby mogło prowadzić politykę rozwoju, głównie w oparciu o własne, endogeniczne środki finansowe, a nie tylko lub głównie Unii Europejskiej.

Zainicjowanie nowej strategii rozwoju Polski wymaga bezpośrednich inwestycji rozwojowych państwa i samorządów mających na celu stworzenie nowych podmiotów gospodarczych o charakterze strategicznym dla polskiej gospodarki. Do nich należy zaliczyć inwestycje innowacyjne w energetyce konwencjonalnej, atomowej i odnawialnej, przemyśle zbrojeniowym, automatyce itp. sektorach innowacyjnych. W tych sektorach o wysokiej efektywności powstać winny nowe, lepsze, czyli bardziej wydajne i lepiej opłacane oraz trwałe, bo odporne na koniunkturę gospodarczą, miejsca pracy dla absolwentów wyższych uczelni.

W optymalnym scenariuszu tzw. zmiany sterowanej zakładać należy obok działania mechanizmów rynkowych również sterowanie przez państwo polityką dochodowo-płacową, w oparciu o przyjętą w umowie społecznej strategię spójności płacowej i dochodowej. W tym scenariuszu państwo winno określać coroczny wzrost płacy minimalnej w całej gospodarce oraz strategię wzrostu płac w sektorach usług publicznych stosownie do rosnących możliwości finansowych państwa. Stworzą one następnie warunki do wzrostu płac w sektorach produkcyjnych i usługowych przez wzrost popytu i rosnące zyski prywatnych firm. W scenariuszu tym emigracje młodzieży będą stopniowo maleć a jednocześnie wzrośnie aktywność zawodowa społeczeństwa i jego innowacyjność, które skutkować będą rosnącym PKB, wzrostem dochodów budżetowych i składek ZUS, a w konsekwencji rosnącym przyrostem naturalnym ludności. Jest to zatem scenariusz normatywny zapewniający znaczne zmniejszenie dystansu w zakresie poziomu życia w Polsce i krajach UE 15 w ciągu około 10-15 lat, w zależności od uwarunkowań globalnych. Tak powinna wyglądać polityka spójności społeczno-ekonomicznej i terytorialnej stwarzająca szanse rozwojowe dla Polski. Być może przyspieszy ją postulowana w Unii Europejskiej polityka harmonizacji płac, zmierzająca także do zahamowania delokalizacji firm.

Bez rozwiązania tych nawarstwionych i skomplikowanych problemów społeczno-ekonomicznych w powyżej przedstawionych obszarach realizacja celów polityki spójności w Polsce będzie długotrwała, mało skuteczna i społecznie nieakceptowana, stąd też może ona skutkować poważnymi napięciami społecznymi oraz ekonomicznymi (Prusek 2008; Prusek 2009).

Również G.W. Kołodko (2013) twierdzi, że w Polsce potrzebny jest nowy, zwarty program rozwoju, który w polskim interesie narodowym musi umiejętnie wykorzystać zbiegające się megatrendy współczesności: będzie to sprzyjać dynamice gospodarczej, a nie ją hamować. Zaleca również pro wzrostowe zmniejszenie skali nierówności, rozwój kapitału ludzkiego, w oparciu o nakłady na edukację i kulturę z dodatkowych przychodów fiskusa, a nie z przyrostu długu publicznego, który konsekwentnie ma być ograniczany. Implikuje to przebudowę systemu podatkowego pod kątem likwidacji ulg, połączenie indywidualnych dochodów kapitałowych z dochodami z pracy i transferami oraz ich łączne opodatkowanie na ogólnych zasadach, a także rozciągnięcia skali progresji podatkowej. Zrealizowanie tego typu programu będzie możliwe wyłącznie w przypadku opracowania i konsekwentnego wdrażania autorskiego programu rozwoju, który zyskałby poparcie społeczne i któremu zapewniono by polityczne i ekonomiczne mechanizmy realizacji.

Założenia te w dużym stopniu spełnia „*Plan na rzecz odpowiedzialnego rozwoju*” M. Morawieckiego. Jestem przekonany, że ten kierunek strategicznego działania jest fundamental-

nym priorytetem w tej strategii rozwoju. Jego koncepcja zakłada realizację priorytetów wynikających z pięciu filarów rozwoju gospodarczego, a mianowicie: reindustrializacji, rozwoju innowacyjnych firm, tworzenia kapitału dla rozwoju, ekspansji zagranicznej oraz rozwoju społecznego i regionalnego (*Plan Morawieckiego* 2016; Zioło 2016).

Należy także popierać ekspansję nielicznych polskich championów gospodarczych wchodzących na rynki światowe i europejskie. Jednocześnie należy wyeliminować niezgodną w unijną polityką konkurencyjności praktykę dyskryminacji polskich firm na rynkach UE przez dominujące na nich firmy, przy milczącej akceptacji przez Komisję Europejską. O tym dobitnie świadczy niezgodna z unijnym prawem konkurencji dyskryminacja polskiej firmy Fakro przez duńską firmę Velux na rynku okien dachowych (FPoP 2016). Tylko poprzez endogeniczny rozwój międzynarodowej konkurencyjności polskich firm możemy zrealizować cele spójności ekonomicznej i społecznej z krajami Unii Europejskiej oraz zatrzymać regres demograficzny i procesy migracyjne wykształconej młodzieży, a w konsekwencji zapewnić także długofalowy zrównoważony rozwój społeczno-ekonomiczny i ekologiczny w przyszłości. Sama pomoc unijna, która zresztą niedługo może być bardzo niska, nie jest w stanie tego dokonać.

Szanse rozwojowe Polski w warunkach pokryzysowych zdeterminowane są z jednej strony przez nowe globalne otoczenie rynkowe tj. układ polityczny i gospodarczy w skali światowej oraz unijnej, które nadal są bardzo labilne i generują niepewność. Drugą grupę szans rozwojowych Polski określi skuteczność i efektywność realizacji „*Planu na rzecz odpowiedzialnego rozwoju*”, jego akceptacja i wsparcie przez krajowe i zagraniczne środowiska gospodarcze oraz skuteczność generowania polskiego kapitału na cele rozwojowe, w tym efekty uszczelnienia polskiego systemu podatkowego.

Bibliografia

Dlaczego w bogatych krajach Europy Zachodniej zarabia się 4 razy więcej niż u nas? (2016), Fundacja Pomyśl o Przyszłości, Nowy Sącz.

Encyklika Jana Pawła II (1987), „*Sollicitudo rei socialis*”, Libreria Editrice Vaticana.

Encyklika „*Caritas in veritate*” Ojca świętego Benedykta XVI (2009), *O integralnym rozwoju ludzkim w miłości i prawdzie*, Libreria Editrice Vaticana.

Karpiński A. (2003), *Co dalej z przemysłem w Polsce? Zarys strategii przemysłowej na lata 2005 – 2015*, w: Komitet Prognoz „POLSKA 2000 Plus” przy Prezydium PAN, Biuletyn nr 1, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa.

Karpiński A., Paradyś S., Soroka W., Żółtkowski W. (2015), *Od uprzemysłowienia w PRL do deindustrializacji kraju*, Wydawnictwo Muza SA., Warszawa.

Kołodko G.W. (2010), *Neoliberalizm i systemowy kryzys globalnej gospodarki*, w: Kołodko G.W. (red.), *Globalizacja, kryzys i co dalej?*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa.

Kołodko G.W. (2013), *Strategia dla Polski 2013-2025*. Rzeczpospolita z 30.1.2013 roku.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (1997), Warszawa.

Kowalik T. (2010), *Kryzys systemu w perspektywie alterglobalizmu*, w: Kołodko G.W. (red.), *Globalizacja, kryzys i co dalej ?*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa.

Mączyńska E., Pysz P. (2014), *Liberalizm, neoliberalizm i ordoliberalizm*, w: Mączyńska E. (red.), *Ekonomia dla przyszłości, Fundamentalne problemy teorii ekonomii i praktyki gospodarczej*. IX Kongres Ekonomistów Polskich, PTE Warszawa.

Piketty T. (2015), *Kapitał w XXI wieku. Krytyka polityczna*, Warszawa.

Plan na rzecz odpowiedzialnego rozwoju (2016), Ministerstwo Rozwoju Warszawa.

Prusek A. (2005), *Prywatyzacja polskiej gospodarki – cele, programy i ocena jej rezultatów*, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków.

Prusek A. (2008), *Spójność płac w warunkach integracji europejskiej jako wyzwanie rozwojowe dla Polski*, w: Pancer-Cybulskiej E. (red.), *Spójność społeczna, gospodarcza i terytorialna w polityce Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław.

Prusek A. (2009), *Dywergencja płacowo-dochodowa w Polsce i scenariusze jej zmniejszenia w warunkach integracji europejskiej*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, nr 863.

Prusek A. (2010), *Źródła i skutki kryzysu ekonomicznego na świecie i w Polsce oraz możliwości jego przezwyciężenia*, w: Mikołajewicza Z. (red.), *Nowe wyzwania dla polityki społeczno-gospodarczego rozwoju kraju i regionu opolskiego*, Opolskie Roczniki Ekonomiczne, tom XVIII, PTE Oddział w Opolu, WSZiA w Opolu.

Prusek A. (2012), *Główne wyzwania i bariery rozwoju społeczno-ekonomicznego Polski do 2020 roku*, w: Prusek A. (red.), *Wyzwania i bariery rozwoju społeczno-ekonomicznego Polski do 2020 roku*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie i WSGiZ w Krakowie, Kraków.

Prusek A. (2009), *Dywergencja płacowo-dochodowa w Polsce i scenariusze jej zmniejszenia w warunkach integracji europejskiej*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, nr 863.

Sachs J.D., *Wspólne wyzwania, wspólne dobro*. Wykład z dnia 2.10.2007, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.

Stiglitz J.E. (2013), *The Price of Inequality*, Penguin, London.

Wilkin J. (2008), *Państwo a gospodarka – instytucjonalne podstawy autonomii i współzależności*, w: Rychard A. (red.), *Strukturalne podstawy demokracji*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa.

Zioło Z. (2016), *Uwarunkowania strategicznych kierunków wdrażania „planu na rzecz odpowiedzialnego rozwoju”*, w: *Polityka rozwoju społeczno-ekonomicznego wobec nowych wyzwań*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.

Żyżyński J. (2010), *Neoliberalizm –ślepa uliczka globalizacji*, w: Kołodko G.W. (red.), *Globalizacja, kryzys i co dalej ?*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa.